

*Грищенко І. В.,**доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовної підготовки**ННЦ «Інститут біології та медицини»**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

АКТИВІЗАЦІЯ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ СИСТЕМ СПРИЙНЯТТЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Анотація. У статті зосереджено увагу на необхідності активізації репрезентативних систем студентів у процесі вивчення української мови як іноземної. Встановлено, що врахування специфіки сприйняття інформації ефективно впливає на результати навчання іноземної мови. Залучення сучасних інформаційних технологій розширює можливості навчального процесу, позитивно впливає на результат, дозволяє врахувати індивідуальні шляхи сприйняття.

Ключові слова: українська мова, іноземна мова, репрезентативна система, індивідуалізація процесу, традиційні методи, інноваційні технології, мовна підготовка.

Постановка проблеми. Інтенсивність ритму життя, необхідність ознайомлення зі значною кількістю інформації ставить нові вимоги перед сучасною людиною. Знання іноземних мов розширює можливості людини у процесі комунікації, збільшує шанс побудови кар'єри, допомагає комфортно почуватися під час подорожей і мандрівок. Тож виникає необхідність і бажання вивчати іноземні мови, які, на жаль, можуть так і не реалізуватися через застарілі методи викладання. Сучасний етап розвитку методики викладання іноземної мови характеризується акцентом на індивідуальних особливостях сприйняття кожної окремої людини у процесі навчання.

В освітньому процесі сьогодення акцент робиться на потребах і можливостях кожної окремої особистості, розширенні шляхів реалізації особистих здібностей, індивідуалізації студента. Це ставить нові вимоги перед викладачами для повноцінної організації навчально-виховного процесу, вимагає постійного вдосконалення навичок, підвищення кваліфікації, сприяє залученню нових технологій.

Мета статті – розглянути вплив репрезентативних систем сприйняття у процесі вивчення української мови як іноземної й окреслити передумови їх активізації для освоєння матеріалу цієї дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільше питання репрезентативних систем сприйняття у процесі вивчення іноземних мов розглядають із позицій нейролінгвістичного програмування (В. Белянін, Ю. Казанцев, І. Герасимчук та ін.), індивідуалізації або антропологізації вивчення іноземної мови (Є. Голованенко, В. Завгородній, Г. Кисельова та ін.), дослідження окремих категорій сприйняття (найбільше візуалізації – С. Аронова, В. Давидов, П. Ердієв, Н. Манько, О. Семеніхіна, М. Друшляк, Н. Житеньова, О. Свириденко та ін.).

Виклад основного матеріалу. Психологи визначають наявність у кожної людини свого основного каналу сприйняття й опрацювання інформації – репрезентативної системи. Залежно від домінування певного каналу сприйняття аудиторію розподіляють на типи: візуали, аудіали, кінестетики та дигітали (цю категорію визнають не всі фахівці; термін походить

від англійського digital, для них головним у сприйнятті є образ, символ). Встановлення домінуючого способу отримання інформації можливе за невербальними (мовою тіла – рухами, жестами, напрямом руху очей, ритмом дихання тощо) і вербальними показниками (домінуючим використанням слів, які уособлюють канал сприйняття).

На думку І. Герасимчук, людина з домінуючим візуальним каналом сприйняття інформації багато читає, звертає увагу на характер і структуру мови (опановує правила правопису, робить менше орфографічних помилок). Краще сприйняття нового матеріалу візуалами забезпечується шляхом отримання інформації у процесі читання у книзі, на дошці, поданого схематично, кращий результат демонструють під час виконання письмових завдань, у процесі вивчення іноземної мови – під час написання перекладу тексту, гірші результати – в усних переказах текстів. Для аудіалів кращим шляхом отримання нової інформації є слухання лекцій, радіо, аудіозаписів. На заняттях із задоволенням долучаються до розігрування діалогів, активно беруть участь у дискусіях, переказують текст у формі інтерв'ю. Для кінестетиків засвоєння іншомовного матеріалу найкраще відбувається із використанням рольових ігор, ігор зі словами, написаними на картках [2, с. 43]. Для активації усіх репрезентативних систем одночасно стають у нагоді електронні пристрої. Зі стрімким розвитком інформаційних технологій активне використання мультимедійних засобів (поєднання друкованого тексту, малюнка, графічного зображення, анімованого зображення, відео- та аудіозапису тощо) під час навчання української мови як іноземної дозволяє одночасно подавати нову інформацію й очікувати на високі результати у процесі освоєння чужої мови. Нині широке розповсюдження отримує вивчення мов в онлайн-режимі, застосування інтерактивних мовних курсів, хмарних технологій тощо. Н. Арістова вказує, що для забезпечення ефективної навчально-пізнавальної діяльності у процесі вивчення іноземної мови відбувається урізноманітнення традиційних засобів навчання медіа-засобами, збільшення використання персональних комп'ютерів та електронних підручників, залучення новітніх інформаційних технологій, які проникають у всі сфери людської діяльності та безпосередньо впливають на процеси розвитку сучасного суспільства [1, с. 53]. Г. Темник вказує, що у процесі вивчення української мови як іноземної важливим компонентом є створення навчальних сайтів із використанням інтерактивних технологій, що є вагомим доповненням системи навчально-методичного забезпечення дисципліни. Використання традиційних методів і новітніх технологій (підручники, освітні Інтернет-портали тощо) сприяє розширенню кордонів вивчення української мови, зацікавленню українською культурою іноземцями й українцями-мігрантами [5, с. 25].

І. Сидоренко вказує, що стиль мислення кожної людини є вираженням когнітивного стилю. Вона доходить висновку, що студенти, які обирають негуманітарні, немовні спеціальності, переважно мають конкретно-послідовне й абстрактно-послідовне мислення. Тому під час підготовки та проведення заняття з такими студентами варто намагатися реалізувати експериментальний підхід до засвоєння мовного матеріалу: «створювати» проблему та залучати їх до пошуку можливих шляхів її вирішення; здійснювати роботу з символами, представляти граматичні правила наближено до математичних формул, оформлювати у вигляді таблиць; активно використовувати наочність тощо. Проте варто обов'язково дотримуватися основних принципів вивчення іноземної мови професійного спрямування: «комплексно-аспектного підходу до навчання, професійної спрямованості й автентичності навчальних матеріалів, мотивації до вивчення іноземної мови як невід'ємної складової частини міжкультурної комунікації» [6]. Вивчення іноземцями дисципліни «Українська мова як іноземна» у системі освіти створює основу для здобуття освіти, освоєння іншопольованого середовища студентом-іноземцем, налагодження міжкультурної взаємодії. Процес комунікації, окрім функції інформаційного аудіообміну, активно залучає надлінгвістичні компоненти. Під час вивчення української мови як іноземної відбувається процес міжкультурної комунікації та розуміння співрозмовниками один одного, віднаходження спільних культурних, етнічних, морально-етичних кодів, тлумачення певного культурного тексту, адекватної інтерпретації отриманої інформації [4, с. 27].

Процес викладання будь-якої іноземної мови має свою специфіку. Вивчення іноземної мови обов'язково передбачає аудіювання на заняттях. Дослідники вказують, що лише вміле поєднання характерних рис репрезентативних систем створює психологічні передумови для успішного оволодіння іноземною мовою. Зокрема, для успішного процесу аудіювання краще активізувати кінестетичний і візуальний канали, для цього спочатку радять продемонструвати картинку чи схеми, які мають актуалізувати зміст аудіотексту. Варто враховувати репрезентативні системи, які домінують у навчальній групі, для вибору швидкості аудіювання. Наприклад, візуалам під час аудіювання варто уважно стежити за артикуляцією і жестикуляцією викладача, а аудіалам можна запропонувати заплющити очі і зосередитися на звучанні. Для активізації репрезентативної системи аудіалу варто використовувати багаторазове повторення основного тексту уроку (спочатку викладач читає текст, потім студенти повторюють за ним і читають хором та поодиноці, завданням викладача на цьому етапі є зосередження на правильності вимови звуків і дотримання правильної інтонації) [3, с. 125]. Без аудіювання досягнути очікуваного позитивного результату у процесі вивчення іноземної мови просто неможливо, оскільки воно є обов'язковим, невід'ємним компонентом. Проте для візуалів і кінестетиків – це доволі складний етап в освоєнні іноземної мови. Тож використання засобів з арсеналу педагогічної майстерності сприятиме подоланню подібних моментів.

Провівши педагогічний експеримент для з'ясування та виявлення мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних закладів освіти, Н. Арістова дійшла висновків, що врахування репрезентативних систем сприйняття, зокрема образної, зорової, слухової та кінестетичної пам'яті, стане у нагоді викладачам для визначення видів пам'яті студентів. Це дозволить правильно підібрати методи, форми та засоби навчання як основні структурні компоненти технології формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів [1, с. 53], сприятиме активізації уваги студентів під час проведення заняття, освоєння нового навчального матеріалу.

Висновки. Оскільки представники різних психотипів навчаються в одній мовній групі, слід враховувати специфіку цих систем, а це ставить перед викладачем завдання подавати матеріал заняття таким чином, щоб якомога ефективніше задіяти усі шляхи когнітивної модальності.

Поєднання традиційних методів та інноваційних технологій навчання української мови як іноземної сприяє переосмисленню якісної мовної підготовки, використання сучасних досягнень дозволяє зробити процес освоєння ефективнішим, розвивати здібності студентів під час вивчення мовного матеріалу.

Врахування специфіки роботи репрезентативних систем сприйняття у процесі вивчення української як іноземної дозволить удосконалити методику викладання дисципліни і сприятиме полегшенню засвоєння навчального матеріалу.

Література:

1. Арістова Н. Вплив індивідуальних відмінностей видів пам'яті на вибір структурних компонентів технології формування мотивації вивчення іноземної мови у вищих нелінгвістичних навчальних закладах. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. 2011. Вип. 44. С. 49–54. URL: [https://www.google.com.ua/search?client=opera&q=Трков_2011_44_16%2520\(1\).pdf&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8](https://www.google.com.ua/search?client=opera&q=Трков_2011_44_16%2520(1).pdf&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8).
2. Герасимчук І. До питання про впровадження нейролінгвістичного програмування у процес навчання іноземній мові у вищих військових навчальних закладах. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2003. Вип. 17. С. 39–44. URL: http://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/visnyk/17/06_gerasymchuk.pdf.
3. Голованенко С., Завгородній В., Кисельова Г. Індивідуалізація навчання ПКІ з опорою на сенсорно-перцептивні переваги студентів. Вісник СумДУ. Серія Філологія. 2007. № 1. Т. 1. С. 123–129. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/1031/1/22_Golovanenko_Zavgorodn_Kiselyiva.pdf.
4. Грищенко І. Формування вторинної мовної особистості у процесі вивчення української мови як іноземної. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Науковий збірник. Серія: філологія. 2017. № 31. Т. 1. С. 26–28. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v31/part_1/9.pdf.
5. Темник Г. Інтерактивні курси в системі онлайн-навчання української мови як іноземної. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Вип. 48. С. 23–28.
6. Сидоренко І. Особливості стилів навчальної діяльності студентів при вивченні іноземної мови професійного спрямування. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/sydorenko_osoblyvosti_styliv.pdf.

Грищенко И. В. Активизация репрезентативных систем восприятия в процессе обучения украинскому языку как иностранному

Аннотация. В статье сосредоточено внимание на необходимости активизации репрезентативных систем студентов в процессе изучения украинского языка как иностранного. Установлено, что учет специфики восприятия информации эффективно влияет на результаты обучения иностранному языку. Привлечение современных информационных технологий расширяет возможности учебного процесса, положительно влияет на результат, позволяет учитывать индивидуальные пути восприятия.

Ключевые слова: украинский язык, иностранный язык, репрезентативная система, индивидуализация процесса, традиционные методы, инновационные технологии, языковая подготовка.

Hryshchenko I. The activation of representative systems of perception in the teaching of Ukrainian for foreigners

Summary. The article dedicated to the necessity of activating representative systems in the process of studying the Ukrainian as a foreign language. It has been established that taking into account the specificity of perception of information, effectively influences the expected results in the process of teaching a foreign language. Attracting modern information technologies expands the possibilities of the educational process, positively influences the result, allows to take into account individual ways of perception.

Key words: Ukrainian language, foreign language, representative system, individualization of the process, traditional methods, innovative technologies, language training.